

J A A R B O E K

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

Commissie van Redactie:

Dr. H. ENNO VAN GELDER (Voorburg)

Dr. A. GORTER (Bilthoven)

Dr. J. W. A. VAN HENGEL (Utrecht)

Dr. A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA (Amsterdam)

XL 1953, tweede gedeelte

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP

1953

MUNTVONDSTEN

Doornspijk — In de zomer van 1951 kwam bij werkzaamheden van de Nederlandse Heidemaatschappij onder Doornspijk een kannetje met munten te voorschijn: zowel het kannetje als de 25 goudstukken en 58 zilverstukken bleven volledig behouden. De gehele vondst werd in 1953 door het Gemeentemuseum te Arnhem verworven.

Bourgondische Nederlanden

<i>Philips de Goede</i> : Andriesgulden, Vlaanderen	1
<i>Karel de Stoute</i> : groot, Brabant (de Witte 506)	1
<i>Philips de Schone</i> :	
Philippusgulden, Brabant (2), Vlaanderen, Holland	4
zilveren vlies, Brabant 1502	1
dubbele stuiver, Brabant 1499, 1504, 1520 ¹); Vlaanderen z.j.	4
stuiver, Holland z.j.	1
<i>Karel V</i> :	
Philippusgulden, Brabant (2), Vlaanderen	3
dubbele stuiver, Brabant 1509, 1512	2
stuiver, Brabant 1508, onl., Brabant (Maastricht) onl., Vlaanderen z.j.	4
gouden Karolus-gulden, Brabant	1
halve zilveren reaal, Brabant	2
stuiver, Vlaanderen z.j.	1
4-stuivers (vlieger), Brabant 1540(3), 1541, 1543, 1546, 1551 (3); Vlaanderen 1537, 1540, 1541; Holland 1536, 1539, 1541, 1551, 1552	17
<i>Philips II</i> :	
gouden reaal, Brabant	1
halve gouden reaal, Vlaanderen, Holland, Gelderland	3

Philipsdaalder, Brabant 1557, 1559; Vlaanderen 1557; Holland 1558; Gelderland 1557(2), 1558(3)	9
$\frac{1}{3}$ Philipsdaalder, Brabant 1564 Holland z.j.; Gelderland 1566; Overijssel 1563	4

Overige Nederlandse gewesten

Gelre, Karel van Egmond, gouden rijder	3
a.v., Clemmergulden (gesl. te Roermond)	1
Luik, Cornelis van Bergen, gulden (Chestret 457)	1
Stad Deventer, gulden 1523 (van der Chijs XI,6)	1
Bergh, Willem IV, daalder met Sint Oswald (van der Chijs XIX,17 en XIX,19)	2
Batenburg, Willem, dubbele dukaat naar Nijmeegs type (van der Chijs IX,1)	1
Vianen, Hendrik van Brederode, daalder (van der Chijs XLI,18)	1

Vreemde landen

Oost-Friesland, Edzard, gulden met titel van keizer Frederik III (1491—1493) (Meier 6)	1
Palts, Ruprecht, St. Jansgulden geslagen te Neustadt a/H 1399—1403 (Noss, Mitt.Bayr.Num.Ges. 1901, no. 103)	1
Brandenburg i/Fr, Frederik, gulden z.j. (c. 1495) (von Schroetter 448)	1
Saksen, Engelgroschen op naam van Frederik, George en Johan (1500—1507) — 2 stuks — en Frederik, Johan en George (1507—1513)	3
Engeland, Hendrik VIII, crown met mttkn roos (emissie 1526) (Brooke XXXIX,5)	1
Spanje, Ferdinand en Isabella, 4-realen (4), 2-realen (1), reaal (1), voorzover leesbaar met mttkn S(evilla)	6
Portugal, Johan III, cruzado calvario (Teixeira XV,6)	1

Het jongste stuk is de Gelderse $\frac{1}{3}$ Philipsdaalder van 1566, wat, gecombineerd met het ontbreken van de in 1567 ingevoerde Bourgondische guldens en rijksdaalders, wijst op een verbergings-

tijd in of zeer kort na dat jaar. Trouwens de inhoud van de vondst is geheel in overeenstemming met het beeld, dat uit andere gelijktijdige vondsten van de omloop tegen 1567 gevormd kan worden. De nieuwe munten van Philips II zijn reeds behoorlijk vertegenwoordigd, de oudere stukken van zijn voorgangers overwegen echter nog in aantal, zij het niet in gezamenlijke betaalcracht; in vondsten van een jaar of vijf later vormen deze laatste reeds een kleine minderheid. De in de jaren 1557—1567 door verschillende kleinere muntheren in omloop gebrachte goudstukken en daalders, die door de regering zonder volledig succes verboden werden, zijn vertegenwoordigd door producten van Batenbûrg, Bergh en Vianen. De vreemde munten behoren alle tot de bekende in heel West-Europa circulerende soorten: Duitse goudgulden, Engels en Portugees goud, Saksisch en Spaans zilver; het ontbreken van Frans en Spaans goud behoeft op het kleine aantal stukken geen verwondering te wekken. In zijn totale samenstelling sluit de vondst nauwkeurig aan bij die van Dendermonde en Mesnil-St-Blaise ²⁾.

H. E. v. G.

¹⁾ Het voorkomen van zilveren vliezen (van der Chijs, *Brabant* XXXVI. 1), en dubbele stuivers (*Trouvaille d'Amersfoort*, cat. Schulman, no. 497) van Philips de Schone met jaartal 1520 is nog niet verklaard.

²⁾ Beschreven resp. *Revue Belge de Num.* 1927, blz. 148 en *Tijdschrift Munt- en Penningkunde* 1900, blz. 132.

Culemborg → Bij het verbouwen van een afgebrande woning werd in October 1952 in de fundamenteën een kruikje gevonden met 110 zilveren munten, meest zeer behoorlijk bewaard.

Nederlanden

Philipsdaalder, Brabant 1557, 1558, 1561(2), 1572, 1573(3), 1574, 1575, 1580, 1586, 1587(2), 1588(4), 1589	19
Brabant (Maastricht) 1558	1
Vlaanderen 1557(2), 1573, 1580(?)	4
Namen 1592	1
Holland 1557	1

Utrecht, 1574, 1576(2)	3
Gelderland 1557(3), 1558, 1561	5
Overijssel 1563	1
½ Philipsdaalder, Gelderland 1566	1
Bourg.rijksdaalder, Brabant 1568	1
Brabant (Maastricht) 1568	1
Holland 1568	1
Gelderland 1567	1
Statendaalder, Vlaanderen 1578	1
Leeuwendaalder, Holland 1576 (ridder naar links), 1576(18)	19
Friesland 1589	1
Unierijksdaalder, Zeeland 1586, 1590	2
Gelderland 1587	1
Holl. rijksdaalder, Holland 1591	1
(zg. gehelme) West-Friesland 1596	1
Zeeland 1591(7)	7
Utrecht 1591(5), 1592(6)	11
Kruisrijksdaalder, Gelderland 1591(2), 1592(2)	4
Overijssel 1590	1
Diverse rijksdaalders, Drie Steden van Overijssel 1583	1
Stad Kampen z.j.	1
Aartsbisdom Kamerijk 1569	1
<i>Duitse Rijk</i>	
Oost-Friesland, Edzard en Johann, rijksdaalder 1590	1
Saksen, keurvorst Johan Frederik en hertog George, daalder 1539	1
Stad Regensburg, daalder 1538	1
Mecklenburg, hertog Johan Albrecht, daalder 1549	1
<i>Spanje</i>	
Philips II, 8-realen, Segovia z.j.	1
Sevilla z.j. (3), 1589, 1591, 1593(2)	7
Mexico z.j. (3)	3
Potosi z.j. (2)	2
onherkenbaar	1

De tijd van de verberging volgt uit het jaartal van de jongste munt: de West-Friese rijksdaalder van 1596. De vondst bestaat — afgezien van de halve Philipsdaalder — uitsluitend uit grote zilverstukken, door de eigenaar wel met opzet bijeengezocht als betrouwbaar spaargeld. Hetzelfde motief spreekt uit de gekozen soorten: Philipsdaalders uit alle Nederlandse gewesten en rijksdaalders in de Noordelijke provincien na de afscheiding van het Zuiden. geslagen, benevens de Hollandse leeuwendaalders, die tegen het einde van de eeuw volledig als volwaardige munt golden; de minderwaardige emissies uit de jaren kort na 1576 en die van niet-officiële munthuizen ontbreken daarentegen — in tegenstelling met de vorig jaar gepubliceerde vondst van Bolsward — geheel. Onder de vreemde munten nemen de Spaanse matten de belangrijkste plaats in: dit is in het begin van de 17e eeuw een gewoon verschijnsel, maar voor 1600 nog vrijwel onbekend.

H. E. v. G.

Sluis — In 1945 werden bij opruimingswerkzaamheden in het verwoeste stadje 12 gouden munten gevonden, die in 1953 werden onderzocht op het Penningkabinet en vervolgens aan het plaatselijk museum overgedragen.

Zuidelijke Nederlanden

Dubbele dukaat, Albertus en Isabella, Brabant z.j.	4
Albertijn, Albertus en Isabella, Brabant 1600, 1611	2

Noordelijke Nederlanden

Dubbele dukaat, Zeeland ca. 1580 (Verk. 78,1)	1
Gelderland ca. 1589 (de Voogt 54)	1

Duitse Rijk

Dubbele dukaat, Salzburg 1576 (Roll 1268)	1
---	---

Spanje

Dubbele dukaat, Ferdinand en Isabella	3
---------------------------------------	---

Het jaar van verbergen wordt bepaald door de jongste munt, de albertijn van 1611.

H. E. v. G.

Ommen — In de zomer van 1953 werden 35 zilveren munten gevonden, de meeste vrij ernstig door de grond aangetast.

Republiek der Ver. Nederlanden

Zilveren rijder (ducaton): Holland 1673, 1673 (A'dam), West-Friesland 1672, 1679, Utrecht 1676?, Gelderland 1662, 1668, 1679, 2 onl., Friesland 1663, Kampen 1666, 1667, 1676, Zwolle 1664	18
Dubbele daalder: Zeeland 1690	2
Florijn (28 stuiver): Deventer 1684 (2), 1685(2), Kampen 1685 (3), 1686, Zwolle 1680, Groningen 1690	10
Driegulden: Utrecht 1694 (2), Zutphen 1687	3

Spaanse Nederlanden

Ducaton: Brabant 165? (Brussel)	1
Patagon: Vlaanderen 1657	1

Blijkens de drieguldens van 1694 zijn de munten kort na dat jaar verborgen; deze datering wordt bevestigd door het ontbreken van het de gewoonlijk zeer veel voorkomende guldens uit de eerste jaren van de 18e eeuw. Opvallend is dat alle florijnen een stempel van 1693 vertonen (6 stuks met HOL, 1 met UTR, 1 met G.O., 1 met wapen van Overijssel en 1 met dat van Friesland). Ook dit wijst op verberging nog in de 17e eeuw.

De samenstelling van de vondst vertoont opvallende verschillen met die van Alphen aan den Rijn¹⁾, die 10 jaar vroeger verborgen was. Daar werd geconstateerd, dat ook na 1659 de ducatonen van de Spaanse Nederlanden een zeer belangrijk aandeel in de circulatie hadden. Tien jaar later blijkt dat aandeel tot een kleine fractie teruggelopen te zijn. De Zuid-Nederlandse munten zijn grotendeels verdwenen. Hiervoor in de plaats zijn getreden de florijnen en dubbele daalders in de jaren tot 1692 door verschillende gewesten op een lagere dan de officiële voet uitgebracht.

H. E. v. G.

---

¹⁾ Zie *Jaarboek* 1949, blz. 173.

1

2

3

Karolingische solidi

4

Gerard Hult door Dirck van Rijswijk

5

6

7

Onbekende Middeleeuwse munten